

Застосування спеціальних знань під час розслідування організованих злочинних угруповань у фінансовій системі

Любов Андросович

старший викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики, Національний науково-гуманітарний інститут Національної академії Служби безпеки України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3315-4068>

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків та стрімкого розвитку цифрових технологій діяльність організованих злочинних угруповань у фінансовій системі набуває дедалі більш складного та латентного характеру. З огляду на це традиційні методи розслідування виявляються недостатньо ефективними для протидії таким злочинам. Ураховуючи зазначені обставини, актуальна потреба в застосуванні спеціальних знань як ключового інструмента забезпечення результативності кримінальних проваджень.

Ключові слова: організовані злочинні угруповання; фінансова система; спеціальні знання; кримінальне провадження; судово-економічна експертиза, комп'ютерно-технічна експертиза; національна безпека.

Use of Special Knowledge in the Investigation of Organized Criminal Groups in the Financial System

Liubov Androsovyh

In the modern context of financial market globalization and rapid development of digital technologies, the activities of organized criminal groups within the financial system are becoming increasingly complex and latent. As a result, traditional investigative methods prove insufficiently effective in countering such crimes. Given these circumstances, the use of special knowledge becomes a key tool in ensuring the effectiveness of criminal proceedings.

Keywords: organized criminal groups; financial system; special knowledge; criminal proceedings; forensic economic examination; computer-technical examination; national security.

Організована злочинність у фінансовій системі — складний феномен, що характеризується високим рівнем латентності, застосуванням сучасних технологій та залученням висококваліфікованих спеціалістів. Відповідно, розслідування таких кримінальних правопорушень потребує застосування специфічних підходів і методів, заснованих на глибоких професійних знаннях у галузі фінансів, економіки, інформаційних технологій та права.

Слід зазначити, що спеціальні знання в розумінні даного дослі-

дження є сукупністю теоретичних знань і практичних навичок у галузі фінансів, банківської справи, бухгалтерського обліку, інформаційних технологій та інших спеціальних дисциплін, необхідних для ефективного розслідування фінансових правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями [1, с. 26].

Зважаючи на аналіз практики розслідування, спеціальні знання можна класифікувати за такими критеріями:

- 1) за предметною галуззю: економічні та фінансово-аналітичні

знання; технічні та інформаційно-технологічні знання; криміналістичні знання; правові знання спеціалізованого характеру;

- 2) за способом застосування: реалізуються через експертизи; застосовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій; консультативні знання.

З урахуванням зазначених особливостей, традиційні підходи до розслідування організованих злочинних угруповань у сфері фінансової системи потребують суттєвого вдосконалення та адаптації. Це передбачає інтеграцію спеціалізованих знань і методик, що забезпечують більш ефективне виявлення та документування складних фінансових злочинних схем.

Одним із ключових інструментів у цьому процесі є судово-економічна експертиза, яка, ураховуючи специфіку фінансових правопорушень, дає змогу здійснювати комплексний аналіз фінансової документації, виявляти ознаки фальсифікацій та легалізації коштів, а також формувати обґрунтовані висновки, необхідні для підтвердження фактів протиправної діяльності в судовому процесі.

Судово-економічна експертиза є одним із найбільш поширених способів застосування спеціальних знань. З огляду на специфіку фінансових правопорушень ця експертиза дає змогу:

- установити розмір завданих збитків;
- виявити порушення у веденні бухгалтерського обліку;
- проаналізувати фінансово-господарські операції.

Ураховуючи сучасні тенденції цифровізації фінансової системи, комп'ютерно-технічна експертиза теж набуває особливого значення. Зокрема, вона дає змогу відновити видалену інформацію з електронних носіїв; проаналізувати *log*-файли банківських систем; дослідити механізми кібератак на фінансові установи [2, с. 165].

Загалом роль економічних інновацій у судовій експертизі полягає в такому: цифровізація та застосування даних; застосування штучного інтелекту; розвиток фінансових технологій. До того ж упровадження економічних інновацій значно змінює судову експертизу, роблячи її більш ефективною, прозорою та об'єктивною. Цифровізація, інтеграція штучного інтелекту, глобалізація, використання блокчейну та розвиток спеціалізованих установ відкривають нові можливості для вирішення складних економічних справ. Водночас це ставить нові виклики перед експертами, які мають постійно підвищувати свою кваліфікацію та адаптуватися до змін у світі технологій і економіки [3, с. 52].

Окрім експертиз, ефективною формою застосування спеціальних знань є залучення спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій. Відповідно, спеціалісти можуть надавати консультації під час допитів (фігурантів кримінального провадження); обшуків у приміщеннях фінансових установ; вилучення документації та електронної інформації.

Незважаючи на очевидну необхідність застосування спеціальних знань, на практиці виникає низка проблем.

По-перше, спостерігається недостатня кваліфікація слідчих у галузі фінансів та економіки. По-друге, наявний дефіцит експертів, спроможних проводити складні комплексні економічні та комп'ютерно-технічні експертизи. По-третє, відзначається недосконалість методичного забезпечення експертиз [4, с. 81].

Окремою проблемою, що ускладнює ефективне застосування спеціальних знань під час розслідування організованих злочинних угруповань у фінансовій системі, є недостатній рівень координації між експертними установами, а також відсутність уніфікованих підходів до інтерпретації та оцінювання результатів експертних досліджень. Це створює передумови для неоднозначності висновків, що своєю чергою може негативно впливати на доказову базу в кримінальних провадженнях.

Зважаючи на проведений аналіз, доцільно окреслити низку пріоритетних напрямів удосконалення механізмів застосування спеціальних знань. Насамперед потребує запровадження комплексна система підготовки та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів, орієнтована на опанування сучасних методів фінансового аналізу та роботи з цифровими доказами. Окрім того, доцільним є створення спеціалізованих експертних підрозділів при відповідних державних інституціях, які б забезпечували фахову підтримку слідчих (розшукових) дій у складних фінансово-кримінальних провадженнях.

Важливим напрямом також є вдосконалення методичного забезпечен-

ня судово-економічних експертиз, зокрема шляхом розроблення типових алгоритмів дослідження, адаптованих до новітніх форм фінансових зловживань, що супроводжують діяльність організованих злочинних угруповань. Особливого значення набуває впровадження єдиних стандартів експертного аналізу та цифрових рішень для автоматизації окремих процедур.

З огляду на транснаціональний характер фінансової злочинності, важливою складовою ефективної протидії є формування дієвих механізмів міжнародної співпраці, зокрема, у сфері обміну спеціальними знаннями, методиками досліджень та найкращими практиками розслідування. У п. 7 Плану заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю передбачено забезпечення дієвої співпраці з Міжнародною організацією кримінальної поліції: Інтерполом, Агентством ЄС із співробітництва у сфері правоохоронної діяльності (Європол) та іншими міжнародними партнерами на двосторонній та багатосторонній основі відповідно до національного законодавства й міжнародних договорів. Особливо важливим є розширення обміну досвідом, стажування та спільне навчання фахівців спеціальних підрозділів із боротьби з організованою злочинністю [5].

До того ж розслідування фінансових кіберзлочинів потребує постійного оновлення знань і методик, а також міжнародної координації зусиль для ефективного протистояння цим загрозам, що робить питання цифрової криміналістики

у фінансовій системі надзвичайно актуальними. Цифрова криміналістика є незамінною у фінансовому секторі, оскільки вона надає засоби для виявлення, розслідування та запобігання фінансовим злочинам, забезпечує дотримання нормативних вимог і захищає цілісність і репутацію фінансових установ. Оскільки фінансові злочини стають усе більш досконалими, роль цифрової криміналістики буде тільки зростати, роблячи її критичним компонентом фінансової безпеки та управління [6, с. 394, 398].

Слід зазначити, що ефективно застосування спеціальних знань під час розслідування організованих злочинних угруповань у сфері фінансової системи є не лише інструментом підвищення результативності досудового розслідування, а й важливою складовою гарантування економічної стабільності держави. У цьому контексті дана проблематика безпосередньо торкається питань національної безпеки, оскільки фінансово мотивована організована злочинність здатна підірвати фундаментальні засади функціонування фінансової системи, спричиняти втрати бюджету та шкодити інтересам суспільства загалом.

Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що застосування спеціальних знань є невід'ємною складовою ефективного розслідування діяльності організованих злочинних угруповань у фінансовій системі. З огляду на це, подальший розвиток даного напрямку потребує системного підходу, що передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення професійного рівня ка-

дрів та розроблення сучасних методик експертних досліджень.

Ураховуючи динамічний характер розвитку фінансових технологій і способів учинення кримінальних правопорушень, система застосування спеціальних знань має постійно адаптуватися до нових викликів та загроз. Відповідно, перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення інноваційних методів виявлення фінансових правопорушень та створення інтегрованих криміналістичних систем аналізу фінансової злочинної інформації.

Перелік джерел посилання

1. Журавель В. А. Організована злочинність в Україні та засоби протидії їй : монографія. Харків, 2017. 432 с.
2. Гора І. В., Колесник В. А., Попович І. І. Актуальні питання судової техніко-криміналістичної експертизи документів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Т. 2. Вип. 75. С. 163—170. DOI: 10.24144/23073322.2022.75.2.26 (дата звернення: 14.09.2025).
3. Хамініч С. Ю., Сокол П. М., Гордійчук С. М. Сучасні тенденції розвитку судової експертизи на основі впровадження економічних інновацій. *Вісник ДНДІСЕ Міністерства юстиції України*. 2024. Вип. 2 (10). С. 45—55. https://e-visnyk.dnprondise.in.ua//journals/2_2024/8.pdf (дата звернення: 14.09.2025).
4. Алієв Р. В. Цифрова криміналістика в сучасному кримінальному процесі України : монографія. Київ, 2024. 212 с. URL: https://elar.navs.edu.ua/items/6a3ea385-dc3e-4646-b474-225744108354?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 14.09.2025).
5. План заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю : затв. розпорядж. КМУ від 27.09.2022 р. № 850-р (зі змін та допов.). URL: <https://>

zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 14.09.2025).

6. Боженко В. В., Пахненко О. М., Койбічук В. В., Яровенко Г. М. Розслідування фінансових кіберзлочинів та цифрова криміналістика

у фінансовій системі ЄС. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3 (50). С. 393—399. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/97051/1/Bozhenko_digit%20al_forensics.pdf (дата звернення: 14.09.2025).